

تصحیح کتاب ذخیره عربی سیداسماعیل جرجانی همراه با لغت‌نامه عربی-فارسی ذخیره

مجری: دکتر فرزانه غفاری

گروه: حکمت، طب سنتی و طب دوران تمدن اسلامی

سال شروع: ۱۳۹۲

سال پایان: ۱۳۹۶

چکیده

مقدمه

ذخیره خوارزمشاهی سید اسماعیل جرجانی اولین مجموعه کامل پزشکی است که در اوایل قرن ۶ هجری به زبان پارسی نگارش یافته است. جرجانی در اواخر عمر پربرکت خویش تصمیم به نگارش دوباره ذخیره به زبان عربی می‌گیرد. از اهداف اصلی جرجانی از ترجمه یا نگارش دوباره ذخیره به زبان عربی همانطور که در مقدمه کتاب ذخیره عربی ذکر نموده کامل بودن زبان عربی بخصوص در بیان اصطلاحات طب سنتی است که گاهی بازگردانی مطالب به فارسی موجب قصور در معنا می‌شود.

هدف از تصحیح نسخه عربی ذخیره، علاوه بر احیای یکی از نسخه‌های ارزشمند میراث مکتوب طب سنتی و واکاوی مفاهیم آن، استفاده بیشتر متخصصان و پژوهشگران طب سنتی از مطالب عربی و مقایسه آن با اختلافات احتمالی موجود در مفاهیم و ساختار شناسی متن فارسی با عربی و نیز دستیابی به غنای علمی کتاب و کثرت واژه‌های پزشکی و در نهایت اشراف بر ساختار دانش پزشکی در عصر جرجانی و مقایسه واژگان فارسی و عربی مترادف می‌باشد که هر دو کتاب توسط یک دانشمند نگارش یافته است.

روش‌شناسی

روش پژوهش از نوع کتابخانه‌ای و مروری و به روش بررسی و مقابله متون و نسخه‌های خطی موجود و مقایسه همزمان آنها با برخی کتب معتبر همچون قانون ابن سینا است.

یافته‌ها

نسخه خطی عربی ذخیره تا کنون احیا و بازسازی نشده است. احتمالاً ذخیره عربی فقط شامل کتاب اول و دوم از مجموعه ده گانه ذخیره می‌باشد. ظاهراً چون جرجانی این کتاب را در دوران کهولت نگارش نموده عمر او به اتمام آن وصال نداده است. نکته مهم اینکه برخی اختلافات بین نسخه فارسی ذخیره و نسخه عربی آن وجود دارد که با کنار هم گذاردن مطالب اختلافی مباحث در کنار هم نوعی هم پوشانی در برخی موضوعات بوجود می‌آید. مقایسه واژگان و اصطلاحات فارسی و عربی ذخیره که در قرن پنجم مستعمل بوده و استخراج و تنظیم و انجام مقابله بین آنها می‌تواند برای امروز از ارزش بسزائی برخوردار باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

ذخیره عربی را سید اسماعیل جرجانی در اواخر عمر خود به زبان عربی نگارش نمود. ظاهراً این کتاب فقط شامل کلیات طب می‌باشد که بدلیل اهمیت و ارزش این نسخه نفیس اقدام به تصحیح آن می‌شود تا پژوهشگران طب سنتی مجالی برای مطالعه و مقابله آن با ترجمه فارسی داشته باشند و از لغت‌نامه عربی-فارسی مستخرج از ذخیره فارسی و عربی استفاده نمایند. نکته مهم اینکه در تقسیم بندی ابواب و فصول و

در ارائه برخی مطالب از لحاظ ایجاز یا تفصیل دو نسخه فارسی و عربی با هم تفاوت‌های مهمی دارند که با تصحیح کتاب عربی مباحث روشن تر و دقیق تر ارائه می شوند و این نکته حائز اهمیت است.

کلیدواژه: جرجانی، ذخیره خوارزمشاهی عربی، طب سنتی ایران، واژگان عربی - فارسی